

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

Αριθμός Γνωμοδότησης: 18/2020

**ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(Τμήμα Ε')**

Συνεδρίαση της 5ης Φεβρουαρίου 2020

Σύνθεση:

Πρόεδρος: Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Αφροδίτη Κουτούκη, Δήμητρα Κεφάλα, Ελένη Σβολοπούλου, Δημήτριος Μακαρονίδης, Αθηνά Αλεφάντη, Ιωάννης Χατζηνέκουρας, Ιωάννα Λεμπέση, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Μαρία Οικονόμου, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.

Αριθμ. Ερωτήματος: Το με αριθμ. πρωτ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΣΠ/ΔΚΕ/111689/2066/908/04-03-2019 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού, Διεύθυνση Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσης.

Περίληψη ερωτήματος: Εάν είναι σύνηθες η έγκριση της πρόσληψης σε Ιδιωτικά Μουσικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, διδακτικού προσωπικού που κατέχει μη θεωρημένους από το Υπουργείο Πολιτισμού τίτλους σπουδών της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών, οι οποίοι εκδόθηκαν σε χρονικό διάστημα που η σχολή δεν είχε υπαχθεί στην εποπτεία της Διεύθυνσης Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσης του ΥΠΠΟΑ.

.....

Στο πιο πάνω ερώτημα, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Ε') γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό.

Από το έγγραφο της ερωτώσας υπηρεσίας και τα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν προκύπτει το ακόλουθο ιστορικό:

1. α) Το Ωδείο Αθηνών, μουσικό εκπαιδευτικό ίδρυμα που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, με το υπ' αριθμ. πρωτ. 713/18-11-15 έγγραφό του προς την αρμόδια Δ/ση Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσης του ΥΠΠΟΑ ζήτησε την έγκριση πρόσληψης εκπαιδευτικού προσωπικού, στο οποίο περιλαμβανόταν και ο Α.Π., κάτοχος διπλώματος μουσικοδιδασκάλου της Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής του ως άνω Ωδείου. Με το υπ' αριθμ. 348631/11010/6394/3306/26-4-2016 έγγραφο του Τμήματος Μουσικής Εκπαίδευσης της Δ/σης Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Πολιτισμού, ενημερώθηκε το Ωδείο Αθηνών ότι δεν είναι δυνατή η έγκριση της πρόσληψης του Α.Π. διότι ο απολυτήριος τίτλος του δεν είναι θεωρημένος και αναγνωρισμένος από το Τμήμα Μουσικής Εκπαίδευσης του ΥΠΠΟΑ, εφόσον είχε εκδοθεί πριν την έγκριση λειτουργίας της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου, με την υπ' αριθμ. 23341/776/28-3-2008 (Β' 690) απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού.

β) Με την από 11-12-2018 επιστολή του προς το ΥΠΠΟΑ (αριθμ. πρωτ. ΥΠΠΟΑ/ΓΡΥΠ/658168/14691/31-12-2018) ο ενδιαφερόμενος διαμαρτυρήθηκε για την μη αναγνώριση του τίτλου σπουδών του αναφέροντας ότι στο Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου της Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών που κατέχει αναφέρεται ρητά ότι η Σχολή αυτή είναι «Αναγνωρισμένη υπό του Κράτους και της Εκκλησίας συμφώνως τω νόμω 182/1936, ως η επίσημος Σχολή της Βυζαντινής Μουσικής» και ότι με το συγκεκριμένο (μη θεωρημένο από το ΥΠΠΟΑ) πτυχίο Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών διορίστηκε ως καθηγητής Μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ΦΕΚ Γ' 255/18.9.79), προσκομίζοντας και αντίγραφο του από 25-9-1979 πρωτοκόλλου ορκωμοσίας του. Περαιτέρω, επικαλέστηκε την 187/2009 Γνωμοδότηση του Δ' Τμήματος του ΝΣΚ, η οποία απαντώντας σε ερώτημα όμοιο με το εξεταζόμενο, που αφορούσε κάτοχο του ίδιου τίτλου, δέχεται ομόφωνα ότι «εφόσον ο ενδιαφερόμενος κατέχει δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου της Σχολής Βυζαντινής

Μουσικής του Κρατικού Ωδείου Αθηνών, πρέπει το Υπουργείο Πολιτισμού να εγκρίνει την πρόσληψή του για τη διδασκαλία του μαθήματος της Βυζαντινής Μουσικής σε Ιδιωτικό Μουσικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα».

γ) Το Ωδείο Αθηνών, ως Ιδιωτικό Μουσικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Βασιλικού Διατάγματος 16/1966 (Α'7), υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, με εξαίρεση τη Σχολή Βυζαντινής Μουσικής, η οποία μέχρι το Μάρτιο του 2008, οπότε με την Υ.Α.23341/776/28-3-2008 εγκρίθηκε η λειτουργία της, τελούσε υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και της Ιεράς Συνόδου, σύμφωνα με τις διατάξεις του α.ν. 182/1936 και του εκδοθέντος σε εκτέλεσή του β.δ. της 10.11.1936 και οι χορηγούμενοι απ' αυτήν τίτλοι σπουδών δεν θεωρούνταν από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, καθώς για την έκδοσή τους ακολουθείτο η προβλεπόμενη στις ανωτέρω διατάξεις διαδικασία.

2. Ενόψει των ανωτέρω (α, β και γ) περιστατικών και στοιχείων και με δεδομένο ότι η επικαλούμενη από τον ενδιαφερόμενο, 187/2009 Γνωμοδότηση του Δ' Τμήματος του ΝΣΚ, η οποία δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα αποδεκτή από τον Υπουργό Πολιτισμού, καταλήγει στο ανωτέρω συμπέρασμα εκλαμβάνοντας το Ωδείο Αθηνών, στο οποίο εντάσσεται η Σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής, ως «Κρατικό» Εκπαιδευτικό Μουσικό Ίδρυμα, χαρακτηρισμό μη ορθό κατά την ερωτώσα υπηρεσία, τίθεται προς το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους το ανωτέρω ερώτημα.

Νομοθετικό Πλαίσιο

3. Στο άρθρο μόνον του α.ν. 182/1936 «Περί αναγνώρισεως της εν τω Ωδείω Αθηνών Σχολής Βυζαντινής Μουσικής» (Α'433) ορίζονται τα εξής: «Η εν τω Ωδείω Αθηνών από μακρού λειτουργούσα Σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής αναγνωρίζεται ως η επίσημος Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής, τελούσα υπό την άμεσον εποπτείαν της ιεράς Συνόδου και του Υπουργείου Θρησκευμάτων διοργανουμένην κατά τα δια ΒΔ. εφ' άπαξ εκδοθησομένου ειδικώτερον καθορισθησόμενα.

Δια του αυτού διατάγματος καθορισθήσονται τα της Διοικήσεως, Εφορείας και Διευθύνσεως της Σχολής, τα του διδακτικού προσωπικού και προγράμματος αυτής, τα προσόντα των αποφοίτων αυτής και παν ό,τι οπωσδήποτε αφορά εις την

εύρυθμον λειτουργίαν αυτής και την αρτιωτέραν και ιεροπρεπεστέραν εμφάνισιν των ιεροψαλτών και των χορών εν τοις ναοίς.».

4. Σε εκτέλεση του ως άνω αναγκαστικού νόμου εκδόθηκε το από **10-11-1936 ΒΔ** «Περί οργανώσεως και λειτουργίας της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών» (Α' 509) , ορίζοντας τα εξής:

« Άρθρον 1.

Η κατά τον Αναγκ. Νόμον 182/1936 αναγνωρισθείσα ως ή επίσημος Σχολή της Βυζαντινής Έκκλησιαστικής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών, στεγάζεται εν τω Καταστήματι του Ωδείου, όπερ συντηρεί αυτήν και μεριμνά διά την εν γένει κανονικήν και απρόσκοπτον λειτουργίαν αυτής, συμφώνως προς τον Γενικόν Κανονισμόν του Ιδρύματος.

Άρθρον 2.

Διοικητική αρχή της Σχολής της Βυζαντινής Μουσικής είναι το Διοικητικόν Συμβούλιον του Μουσικού και Δραματικού Συλλόγου Ωδείου Αθηνών.

Άρθρον 3.

1) Συνιστάται Εφορευτική Επιτροπή της Σχολής αποτελουμένη: 1) εκ του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος, ως Προέδρου, 2) ενός Συνοδικού Αρχιερέως ως Αντιπροέδρου. οριζομένου μετά του αναπληρωτού αυτού υπό της Ιεράς Συνόδου, 3) του Διευθυντού του Ωδείου Αθηνών, 4) ενός Ακαδημαϊκού Βυζαντινολόγου, οριζομένου υπό της Ακαδημίας, 5) ενός Καθηγητού της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, οριζομένου υπ' αυτής, 6) του Διευθυντού των Θρησκευμάτων εν τω Υπουργείω Θρησκευμάτων και Παιδείας και 7) των Καθηγητών Α' τάξεως των ειδικών μαθημάτων της Σχολής.

2) Η Επιτροπή αύτη: α) συντάσσει τον εσωτερικόν κανονισμόν της Σχολής, β) γνωμοδοτεί περί των διορισμών και προαγωγών του Διδακτικού προσωπικού της Σχολής, γ) αποφαινεται επί παντός ζητήματος αφορώντος εις την οργάνωσιν και λειτουργίαν της.

3) Τα μέλη της Επιτροπής αποτελούν αυτοδικαίως και μέλη των Εξεταστικών Επιτροπών της Σχολής εις πάντα τα μαθήματα πλην των μαθημάτων της Ευρωπαϊκής Μουσικής.

4) Αι Εξεταστικάί Επιτροπαί κατά τα άλλα υπάγονται εις τας σχετικές διατάξεις του Κανονισμού του Ωδείου Αθηνών.....

Άρθρον 5

1. Η φοίτησις εν τη Σχολή της Βυζαντινής Μουσικής ορίζεται από ενός τουλάχιστον μέχρι πέντε ετών.....

2. Η Σχολή απονέμει: α) Πτυχίον ιεροψάλτου, β) Πτυχίον Μουσικοδιδασκάλου και γ) Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου

.....

5. Το πτυχίον ιεροψάλτου δίδει δικαίωμα διορισμού εις θέσιν ιεροψάλτου, το Πτυχίον Μουσικοδιδασκάλου δίδει δικαίωμα διορισμού εις θέσιν Διδασκάλου της Βυζαντινής Μουσικής εν αις Σχολαίς διδάσκεται αύτη, προς δε και Διευθυντού Εκκλησιαστικού Μουσικού χορού, το δε Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου παρέχει τα αυτά ως και το Πτυχίον Μουσικοδιδασκάλου δικαιώματα έτι δε και τον διορισμόν εις θέσιν Ιεροψάλτου.

.....

8. Τα υπό της Σχολής απονεμόμενα Πτυχία και Διπλώματα υπογράφονται: 1)Υπό του Μακαριωτάτου Προέδρου της Εφορευτικής Επιτροπής 2) Υπό του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Μουσικού και Δραματικού Συλλόγου 3) Υπό του Διευθυντού του Ωδείου Αθηνών και 4)Υπό των ειδικών Καθηγητών της Σχολής.

9. Τα πτυχία και διπλώματα φέρουσι τας σφραγίδας της Ιεράς Συνόδου και του Ωδείου Αθηνών.

Άρθρον 6

Δια τον διορισμόν εις θέσιν Ιεροψάλτου προτιμώνται υποχρεωτικώς εφεξής οι έχοντες πτυχίον Ιεροψάλτου, ή δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής, του Ωδείου Αθηνών, Διδάσκαλοι δε ή Καθηγηταί της Βυζαντινής Μουσικής εν αις Σχολαίς διδάσκεται αύτη διορίζονται εφεξής οι έχοντες πτυχίον ή δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου της αυτής ως άνω Σχολής.

5. Στο άρθρο 15 παρ. 1, 2 και 3 του ΝΔ. 1445/1942 «Περί οργανώσεως και λειτουργίας του Ωδείου Θεσσαλονίκης. Άδεια λειτουργίας και αναγνωρίσεως μουσικών ιδρυμάτων, επιτροπή ελέγχου μουσικής και κατοχυρώσεως μουσικού επαγγέλματος» (Α΄ 157) ορίζονται τα εξής:

« 1. Πάντα τα μουσικά ιδρύματα εκπαιδευτικά και μη ως και πας μουσικός οργανισμός (ορχήστραι κλπ.) υπάγονται υπό την άμεσον εποπτείαν και τον έλεγχον του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας ασκουμένην υπό της Διευθύνσεως Καλών Τεχνών του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας.

2. Ίνα ιδρυθεί και λειτουργήσει του λοιπού μουσικόν ίδρυμα απαιτείται άδεια του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας.

3. Δια Δ/τος εφ' άπαξ εκδιδόμενου υπό των Υπουργών Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας και Οικονομικών θέλουσι καθορισθή ο τύπος και η διαίρεσις των μουσικών εκπαιδευτικών και άλλων ιδρυμάτων, αι καλλιτεχνικά και οικονομικά προϋποθέσεις της ιδρύσεως και λειτουργίας αυτών, ο εσωτερικός αυτών κανονισμός, ο αριθμός των οργανικών θέσεων του διδακτικού προσωπικού και επικουρικού τοιούτου, τα προσόντα των ιδρυτών, διευθυντών και του διδακτικού προσωπικού, το κατώτατον όριον μισθοδοσίας αυτού, ο τρόπος και προϋποθέσεις της εκδόσεως αδείας λειτουργίας και αναγνωρίσεως μουσικών ιδρυμάτων, το καταβαλλόμενον προς έκδοσιν της αδείας τέλος χαρτοσήμου και τα υπέρ του Δημοσίου καταβαλλόμενα εκπαιδευτικά ή άλλα τέλη, ως και πάσα άλλη λεπτομέρεια μη προβλεπομένη υπό του παρόντος Νόμου".

6. Σε εκτέλεση του ανωτέρω Νομοθετικού Διατάγματος εκδόθηκε το **Β.Δ. 16/1966** «Περί ιδρύσεως ιδιωτικών μουσικών ιδρυμάτων» (ΦΕΚ Α' 7) στα **άρθρα 1, 2, 9, 12, 15, 16, 20 και 21** του οποίου ορίζονται τα εξής:

« Άρθρον 1.

1. Τα μουσικά ιδρύματα ιδιωτικά και μη διακρίνονται εις: α) Ωδεία β) Μουσικάς Σχολάς γ) Συμφωνικάς Ορχήστρας δ) Συγκροτήματα Μουσικής δωματίου, και ε) Χορωδίας

2. Τα υπό στοιχεία α' και β' ιδρύματα αποτελούν μουσικά εκπαιδευτικά ιδρύματα».

Άρθρον 2.

.....2. Από της ισχύος του παρόντος οι επιθυμούντες να αποκτήσωσι την εν παρ. 1 του παρόντος άδειαν υποβάλλουσιν εις το Υπουργείον Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σχετικήν αίτησιν

Άρθρον 9.

1. Εις έκαστον των εν άρθρω 1 του παρόντος μουσικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δύνανται να λειτουργούν αι κάτωθι Σχολαί και τμήματα:

Α'. Εις τα Ωδεία: α)..... β)..... γ)..... δ)..... ε) Σχολή Εκκλησιαστικής Μουσικής.

Άρθρον 12.

.....4. Αι κατατακτήριοι και αι απολυτήριοι εξετάσεις διεξάγονται ενώπιον πενταμελών επιτροπών, εκ μουσικών ή υπαλλήλων της αρμοδίας Δ/νσεως του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας

Άρθρον 15.

1. Προσόντα Διευθυντού ορίζονται:

α. Ιδιωτικού Ωδείου..... . Ο τίτλος σπουδών μπορεί να προέρχεται: i) από το Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης ή αναγνωρισμένο Ωδείο ή Μουσική Σχολή της ημεδαπής, ii) από Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα ή Ανώτερη Σχολή χώρας κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, iii) από Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.....»

Άρθρον 16.

1. Προσόντα διδακτικού προσωπικού ορίζονται:

α) Διά τούς Καθηγητάς: Δίπλωμα ή πτυχίον της ειδικότητος του διδασκομένου μαθήματος τών έν άρθρ. 15 του παρόντος μουσικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και 5/ετής ευδόκιμος σταδιοδρομία ως συνθέτου ή διδασκάλου της αυτής ως άνω ειδικότητος είς ανεγνωρισμένον Ωδείον ή Μουσικήν Σχολήν.

β) Διά τους διδασκάλους: Δίπλωμα τών έν άρθρ. 15 του παρόντος μουσικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της ειδικότητος του διδασκομένου μαθήματος.

γ) Διά τους επιμελητάς: Πτυχίον της ειδικότητος του διδασκομένου μαθήματος.....

Άρθρον 20.

1. Είς έκαστον ιδιωτικόν μουσικόν εκπαιδευτικόν ίδρυμα δέον να τηρήται, υπ' ευθύνην του ιδιοκτήτου και του Διευθυντού, πλήρες αρχείον (Μαθητολόγιον, βιβλία πράξεων, πρωτόκολλον, μητρώον προσωπικού κλπ.).

2. Πλήρες αντίγραφον του μαθητολογίου υποβάλλεται προς θεώρησιν εις το Υπουργείον Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά την ημερομηνίαν λήξεως εγγραφών εκάστου εξαμήνου.

Άρθρον 21.

Τα άρθρα 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18 και 20 εφαρμόζονται **εφεξής** και επί πάντων των κατά την δημοσίευσιν του παρόντος λειτουργούντων Ωδείων και Μουσικών Σχολών, πλην του κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης, των υπό του παρόντος Β.Δ. προβλεπομένων αναλυτικών προγραμμάτων και εσωτερικών Κανονισμών Λειτουργίας δημοσιευθησομένων εντός εξαμήνου το βραδύτερον από της ισχύος του Διατάγματος τούτου».

7. Στο άρθρο 11 παρ. 2 περ. ζ του ν. δ. 175/1973 (Α'230) ορίζεται ότι: «Το Υπουργείον Πολιτισμού και Επιστημών:.....Εποπτεύει του Οργανισμού Κρατικών Θεάτρων Ελλάδος, της Εθνικής Πινακοθήκης, των Ωδείων και των Σχολών δραματικής και ορχηστρικής τέχνης.....»

8. Στα άρθρα 1, 2 και 3 του ν. 299 της 17/19.4.1976 (Α' 90) «Περί ρυθμίσεως θεμάτων αφορώντων εις τον κανονισμόν λειτουργίας ιδιωτικών μουσικών ιδρυμάτων» ορίζονται τα εξής:

«**Άρθρον 1.** Το αναλυτικόν πρόγραμμα της διδακτέας ύλης, τα προγράμματα των εξετάσεων και η διάρκεια φοιτήσεως εις έκαστον ιδιωτικόν μουσικόν εκπαιδευτικόν ίδρυμα διέπονται υπό των ισχυουσών δια το Κρατικόν Ωδείον Θεσσαλονίκης διατάξεων, ως αύται διατυπούνται εις το κεφ. τρίτον και δη εις τα άρθρα 60-287 του β.δ. της 11ης Οκτωμβρίου 1957 "περί κυρώσεως του εσωτερικού κανονισμού του Ωδείου Θεσσαλονίκης (ΦΕΚ 229/Α/ 11.11.57)».

Άρθρον 2.

1..... 2. Αι κατατακτήριοι εξετάσεις διεξάγονται άπαξ του έτους και εις χρόνον οριζόμενον δι' αποφάσεως του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών τη αιτήσει του ενδιαφερομένου ιδρύματος. 5. Εις τας Επιτροπάς των κατατακτηρίων και απολυτηρίων εξετάσεων μετέχει εκπρόσωπος του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών.

Άρθρον 3. 1. Τα άρθρα 10, 11, 12 και 21 του Β.Δ. 16/1966 "περί ιδρύσεως ιδιωτικών μουσικών ιδρυμάτων" καταργούνται. 2. Το Β.Δ. 16/1966, ως τροποποιείται υπό του παρόντος νόμου ισχύει δι' άπαντα τα εν Ελλάδι λειτουργούντα μουσικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, πλην του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης.

9. Στο άρθρο 42 του π.δ. 104/2014 **Οργανισμός Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (Α'171)** ορίζεται: «β) Το Τμήμα Μουσικής Εκπαίδευσης είναι αρμόδιο για:..... γγ) Τη διοικητική και εκπαιδευτική εποπτεία, παρακολούθηση, επιθεώρηση και έλεγχο των ειδικών μουσικών εκπαιδευτηρίων (δημοσίων και ιδιωτικών Ωδείων και Μουσικών Σχολών) κατά τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. Η εκπαιδευτική εποπτεία συνίσταται στην διασφάλιση της εφαρμογής του θεσμοθετημένου ελέγχου των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων των διευθυντών και του διδακτικού προσωπικού, της ακεραιότητας των εξετάσεων, της πιστοποίησης της παρακολούθησης των μαθημάτων από τους μαθητές και της

συμμετοχής τους στις εξετάσεις και του ελέγχου της λειτουργίας των μουσικών εκπαιδευτηρίων, ως προς τα δηλωθέντα στοιχεία τους που αφορούν στην επωνυμία και τα λειτουργούντα σε αυτά τμήματα.....»

10. Στην υπ' αριθμ. 23341/776/28.3.2008 (Β'690) απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού για την «Προσθήκη τμήματος στο Ωδείο Αθηνών», ορίζεται:

« 1. Εγκρίνουμε την λειτουργία στο Ωδείο Αθηνών των Σχολών Σαξοφώνου, Διευθύνσεως Χορωδίας, Βυζαντινής Μουσικής και των τμημάτων Κλαβικιμβάλου και Άρπας.....».

Ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και της υπαγωγής σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη του Τμήματος από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα :

11. Το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών συστάθηκε με αυτή την ονομασία με το ν.δ. 957/1971 (Α'166). Έως την ίδρυση του Υπουργείου υπήρξαν οργανισμοί που είχαν ήδη αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτιστική ζωή της χώρας, όπως η Στέγη Καλών Τεχνών και Γραμμάτων, που ιδρύθηκε το 1938 με τον Α.Ν. 1215/1938 (ΦΕΚ Α'175) ως ΝΠΔΔ υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο Μουσικός και Δραματικός Σύλλογος «Ωδείο Αθηνών – 1871» που ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1871, η Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλ. Σούτζου (1900), το Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης (1914) κ.ά. Σημαντική υπήρξε η ιστορική συμβολή του Ωδείου Αθηνών στη διδασκαλία και καλλιέργεια της Βυζαντινής μουσικής, μέσα από την ίδρυση, το έτος 1903, της Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής, με σκοπό τη διάδοση και ανάπτυξη της μουσικής παράδοσης του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στον Ελλαδικό χώρο. Η Σχολή αυτή, που συνεχίζει να λειτουργεί μέχρι τις μέρες μας, αναγνωρίστηκε με τον α.ν. 182/1936 (Α'433) ως η «επίσημος» Σχολή Βυζαντινής εκκλησιαστικής Μουσικής, τελούσα υπό την εποπτεία της Ιεράς Συνόδου και του Υπουργείου Θρησκευμάτων.

12. Τα όργανα και η έκταση της ασκούμενης από τη Ιερά Σύνοδο και το Υπουργείο Θρησκευμάτων επί της Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,

εποπτείας, καθώς και τα ειδικότερα θέματα λειτουργίας της Σχολής, ρυθμίστηκαν με το εφ' άπαξ εκδοθέν, κατ' εξουσιοδότηση του α.ν. 182/1936 (Α'433), β.δ. της 10ης-11-1936. Κατά το διάταγμα αυτό, η εποπτεία συνίσταται κυρίως στη συμμετοχή τόσο στην Εφορευτική Επιτροπή όσο και στις εξεταστικές Επιτροπές της Σχολής, πέραν του Διευθυντή του Ωδείου Αθηνών και των καθηγητών Α' τάξεως της Σχολής, και του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος (ως Προέδρου), ενός Συνοδικού Αρχιερέως (ως αντιπροέδρου), ενός Ακαδημαϊκού Βυζαντινολόγου, ενός Καθηγητού της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Διευθυντού Θρησκευμάτων του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Παιδείας (άρθρα 1 και 3 του β.δ.), καθώς και στην συνυπογραφή των απονεμομένων Πτυχίων και Διπλωμάτων, τα οποία φέρουν τις σφραγίδες της Ιεράς Συνόδου και του Ωδείου, από τον Αρχιεπίσκοπο (άρθρα 8 και 9). Στις αρμοδιότητες δε της Εφορευτικής Επιτροπής (όπου μετέχουν τα ανωτέρω όργανα της Ιεράς Συνόδου και του Υπουργείου Θρησκευμάτων) εμπίπτει η σύνταξη του εσωτερικού κανονισμού της Σχολής, η γνωμοδότηση επί των διορισμών και προαγωγών του διδακτικού προσωπικού, η απόφαση επί παντός ζητήματος που αφορά την οργάνωση και λειτουργία της Σχολής και επί παντός ζητήματος που αφορά την Βυζαντινή Μουσική εν γένει (άρθρο 2). Περαιτέρω, η Σχολή απονέμει, μεταξύ άλλων, και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου που δίδει δικαίωμα διορισμού σε θέση Διδασκάλου της Βυζαντινής Μουσικής στις Σχολές που αυτή διδάσκεται, Διευθυντή Εκκλησιαστικού Μουσικού Χορού και Ιεροψάλτου (άρθρο 5 παρ. 5), ενώ ρητά ορίζεται ότι Διδάσκαλοι ή Καθηγηταί της Βυζαντινής Μουσικής στις Σχολές που αυτή διδάσκεται, διορίζονται εφεξής οι έχοντες Πτυχίο ή Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου της Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών (άρθρο 6).

13. Ακολούθησε το ν.δ. 1445/1942 (Α'157) που χαρακτήρισε ως δημόσιο ίδρυμα υπαγόμενο στην εποπτεία και τον έλεγχο του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας, το Ωδείο Θεσσαλονίκης, στο άρθρο 15 του οποίου ορίστηκε ότι όλα τα μουσικά ιδρύματα, εκπαιδευτικά και μη, και κάθε μουσικός οργανισμός υπάγονται στην άμεση εποπτεία και τον έλεγχο του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας, ασκούμενη από τη Διεύθυνση Καλών Τεχνών του Υπουργείου, καθώς και ότι για να ιδρυθεί και λειτουργήσει του λοιπού μουσικό ίδρυμα απαιτείται άδεια του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας, ο τρόπος και οι προϋποθέσεις εκδόσεως της οποίας θα καθορίζονταν με Διάταγμα

εκδιδόμενο εφ' άπαξ. Με το ν.δ. 1445/1942 καταργήθηκε ρητά (άρθρο 14 παρ. 2) ο ιδρυτικός του Ωδείου Θεσσαλονίκης νόμος 349/1914, και κατ'έξουσιοδότηση του άρθρου 4 παρ. 5 του ν.δ. 1445/1942 συντάχθηκε ο Εσωτερικός Κανονισμός του Ωδείου Θεσσαλονίκης που κυρώθηκε με το β.δ. της 11^{ης}-10-1957 (Α'229). Και εφαρμόζεται σε όλα τα Ωδεία, ως προς τη διδακτέα ύλη, τη διάρκεια φοίτησης και τα προγράμματα εξετάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 299 της 17/19.4.1976.¹

14. Η εποπτεία που ασκούσε στα Ωδεία το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (δια της Διεύθυνσης Καλών Τεχνών), σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.δ. 1445/1942 και του εκδοθέντος κατ' εξουσιοδότησή του β.δ. 16/1966, συνιστάμενη ουσιαστικά στη χορήγηση άδειας λειτουργίας (άρθρο 2), τη θεώρηση του τηρούμενου μαθητολογίου ανά εξάμηνο (άρθρο 20) και στη συμμετοχή στις εξεταστικές επιτροπές των κατατακτηρίων και απολυτηρίων εξετάσεων, μουσικών ή υπαλλήλων της Διεύθυνσης Καλών Τεχνών του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (άρθρο 12), με τη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 2 περ. ζ του ν. δ. 175/1973 ανατέθηκε στο νεοσύστατο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό του περιεχομένου της. Η συγκρότηση των επιτροπών των κατατακτηρίων και απολυτηρίων εξετάσεων από μουσικούς και καθηγητές, αντίστοιχα, διοριζόμενους με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών και η συμμετοχή σ'αυτές εκπροσώπου του ίδιου Υπουργείου, προβλέπεται για πρώτη φορά στο άρθρο 2 του ν. 299 της 17/19-4-1976. Όπως δε επισημαίνεται και στις γνωμοδοτήσεις 132/2017 και 29/2019 του ΝΣΚ, από το 1957 έως σήμερα, και ενώ από το 1984 έχουν ιδρυθεί Μουσικά Τμήματα στα Ελληνικά Πανεπιστήμια που χορηγούν Πτυχία επί των σχετικών μουσικών αντικειμένων, οι σπουδές στα Ωδεία εξακολουθούν να διέπονται από τα δυο β.δ/τα των ετών 1957 και 1966, οι δε διατάξεις τόσο περί των ωδειακών τίτλων σπουδών όσο και περί της σχετικής διδασκόμενης ύλης εκάστου τίτλου δεν έχουν επικαιροποιηθεί. Εξυπακούεται δε ότι η παρεχόμενη από τα δημόσια εκπαιδευτήρια μουσική παιδεία, η ίδρυση και λειτουργία μουσικών σχολείων και η εποπτεία των Μουσικών Τμημάτων των Ελληνικών Πανεπιστημίων εξακολουθούν

¹ Αξίζει δε να σημειωθεί ότι ενώ στον Εσωτερικό Κανονισμό του Ωδείου Θεσσαλονίκης ορίζεται ιδιαίτερα για κάθε σχολή, εκτός από το αναλυτικό πρόγραμμα της διδακτέας ύλης των ειδικών και υποχρεωτικών μαθημάτων και τη διάρκεια φοίτησης, και το πρόγραμμα προαγωγικών, πτυχιακών και διπλωματικών εξετάσεων, ειδικά για τη Σχολή Β.Ε.Μ. (άρθρα 258-268 του β. δ/τος) δεν ορίζεται πρόγραμμα προαγωγικών, πτυχιακών και διπλωματικών εξετάσεων.

να αποτελούν αρμοδιότητες του Υπουργείου Παιδείας. Άλλωστε, υπό την ισχύ του ν. 309/1976, ως προσόν διορισμού στον κλάδο Α11 Μουσικών απαιτείτο πτυχίο αναγνωρισμένου Μουσικού Ιδρύματος της ημεδαπής, μεταξύ των οποίων και αυτό της Σχολής Β.Ε.Μ. του Ωδείου Αθηνών - με το οποίο διορίστηκε ως καθηγητής της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο μουσικοδιδάσκαλος του ερωτήματος.

15. Από το 1971 έως το 1977 το Υπουργείο Πολιτισμού λειτουργούσε χωρίς Οργανισμό, ενώ ο πρώτος Οργανισμός του τέθηκε σε εφαρμογή το 1977, με το π.δ. 941/1977 (Α' 320/7-10-1977) και τροποποιήθηκε το 2003, το 2014 και το 2018 με αντίστοιχα Προεδρικά Διατάγματα (π.δ. 191/2003, π.δ.104/2014, π.δ. 4/2018). Το ακριβές περιεχόμενο και τα όρια της ασκούμενης εποπτείας προσδιορίζονται για πρώτη φορά στον Οργανισμό του 2014 και συγκεκριμένα στο άρθρο 42 του π.δ. 104/2014 (Α'171), το οποίο ορίζει ότι η εκπαιδευτική εποπτεία, των δημοσίων και ιδιωτικών Ωδείων και Μουσικών Σχολών συνίσταται στην διασφάλιση της εφαρμογής του θεσμοθετημένου ελέγχου των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων των διευθυντών και του διδακτικού προσωπικού, της ακεραιότητας των εξετάσεων, της πιστοποίησης της παρακολούθησης των μαθημάτων από τους μαθητές και της συμμετοχής τους στις εξετάσεις και του ελέγχου της λειτουργίας των μουσικών εκπαιδευτηρίων, ως προς τα δηλωθέντα στοιχεία τους που αφορούν στην επωνυμία και τα λειτουργούντα σε αυτά τμήματα, ενώ τα ίδια επαναλαμβάνονται και στο άρθρο 54 του ισχύοντος Οργανισμού που τέθηκε σε εφαρμογή με το π.δ. 4/2018 (Α' 7).

16. Από τα προαναφερόμενα και ιδίως την αλληλουχία των διατάξεων που παρατέθηκαν και αφορούν στο νομικό πλαίσιο λειτουργίας και εποπτείας των Ωδείων και Μουσικών Σχολών κατά το χρονικό διάστημα από το 1936 μέχρι το 2008, συνάγεται ότι το από 10-11-1936 β.δ. «Περί οργανώσεως και λειτουργίας της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών», περιλαμβάνει όλως ειδικές διατάξεις σχετικά με την οργάνωση, τη λειτουργία και την κρατική εποπτεία της σχολής αυτής, σύμφωνα με την ρητή διάταξη του άρθρου μόνου α.ν. 182/1936 που προέβλεπε την εφάπαξ έκδοσή του, συνεπώς και την αδυναμία τροποποίησης ή κατάργησής του στο πλαίσιο της εφάπαξ παρεχόμενης εξουσιοδότησης. Οι ανωτέρω διατάξεις που χαρακτήρισαν την Σχολή Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών (ΒΕΜ) ως την μόνη «επίσημη» Σχολή Βυζαντινής εκκλησιαστικής Μουσικής και την υπήγαγαν σε «διπλή» εποπτεία (της Ιεράς

Συνόδου και του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων), διασφάλιζαν αφενός το ουσιαστικό περιεχόμενο της παρεχόμενης εκπαίδευσης, αφετέρου το υψηλό επίπεδό της, ελεγχόμενο από το αρμόδιο κατά το χρόνο αυτό, για την εκπαίδευση αλλά και τον πολιτισμό, Υπουργείο, και δεν καταργήθηκαν ρητά ή σιωπηρά με τις νεότερες, ισοδύναμης τυπικής ισχύος, διατάξεις του ν.δ. 1445/1942 και του β.δ. 16/1966, που καθόρισαν με γενικό τρόπο το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας και εποπτείας των Ωδείων και Μουσικών Σχολών, μεταξύ αυτών δε και του Ωδείου Αθηνών, ως προς όλες τις άλλες Σχολές του². Και τούτο διότι πρόθεση του νομοθέτη με τον α.ν. 182/1936, ήταν, όχι ασφαλώς η δημιουργία μιας αυτοτελούς κρατικής υπηρεσίας³, αλλά οπωσδήποτε η επιφύλαξη ενός ιδιαίτερου καθεστώτος για τη σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής, η οποία λειτούργησε πρώτη στην Ελλάδα και απετέλεσε πρότυπο για όλες τις μετέπειτα σχολές, το οποίο δεν συνέτρεχε λόγος να μεταβληθεί, ενόψει και του ότι η σχολή αυτή υπαγόταν τυπικά και ουσιαστικά σε κρατική εποπτεία, ασκούμενη από άλλη διεύθυνση του ίδιου υπουργείου (Παιδείας), στο οποίο υπήγαγε το άρθρο 15 παρ. 1 του ν.δ. 1445/1942 όλα τα μουσικά ιδρύματα. Τα ανωτέρω ίσχυαν άλλωστε και κατά τον χρόνο φοίτησης του ενδιαφερομένου, δηλ. από το 1969 έως και το 1977, όπως αποδεικνύεται και από την συνυπογραφή του διπλώματός του, που εκδόθηκε στις 7 Ιουνίου 1977, από τον Επίσκοπο Διαυλείας Αλέξιο, ως νόμιμο αντιπρόσωπο του Αρχιεπισκόπου Αθηνών, Προέδρου της Εφορευτικής Επιτροπής του Ωδείου.

17. Το ιδιαίτερο αυτό νομοθετικό καθεστώς δεν μεταβλήθηκε με την μετάθεση της εποπτείας των μουσικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από το Υπουργείο Παιδείας στο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, από το έτος 1973, με τη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 2 περ. ζ του ν.δ. 175/1973. Και τούτο, αφενός διότι η διάταξη αυτή αναφερόταν σε όλα τα Ωδεία που υπάγονταν στην εποπτεία της Διεύθυνσης Καλών Τεχνών του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας, σύμφωνα με το άρθρο 15 του ν.δ. 1445/1942 και όχι στη Σχολή ΒΕΜ του Ωδείου Αθηνών που εποπτευόταν από τη Διεύθυνση Θρησκευμάτων του ίδιου Υπουργείου – σύμφωνα με την ειδική διάταξη του α.ν. 182/1936, η οποία και πάλι δεν

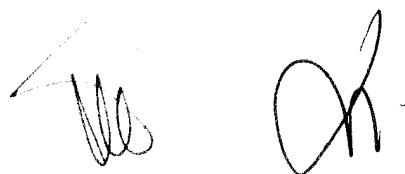
² Κατά γενική αρχή του δικαίου, ο νόμος διατηρεί την ισχύ του έως ότου νεότερος καταργήσει τούτον ρητά αναφερόμενος ή σιωπηρώς με διατάξεις αντιθέτου περιεχομένου

³ όπως συνέβη με την λειτουργούσα στο ίδιο το Ωδείο Αθηνών, συμφωνική ορχήστρα, η οποία με το ν.δ.2010/1942 (Α'318) μετονομάστηκε σε «Κρατική Ορχήστρα Αθηνών» ή με το Ωδείο Θεσσαλονίκης που χαρακτηρίστηκε ως δημόσιο ίδρυμα με το ν.δ. 1445/1942

καταργήθηκε – αφετέρου, λόγω της έλλειψης ειδικότερου προσδιορισμού του περιεχομένου της εποπτείας αυτής στη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 2 περ. ζ του ν.δ. 175/1973, τουλάχιστον μέχρι τη δημοσίευση του ν. 299 της 17/19.4.1976, που διέλαβε, στο άρθρο 2, ειδικές διατάξεις σχετικά με την εποπτεία, καταργώντας ρητά, με το άρθρο 3, τα σχετικά άρθρα 10, 11, 12 και 21 του β.δ. 16/1966.

18. Τα προσόντα του διδακτικού προσωπικού (καθηγητών, διδασκάλων και επιμελητών) των ιδιωτικών μουσικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ορίζονται στο άρθρο 16 του π.δ. 16/1966 και συνίστανται στην κατοχή Διπλώματος ή Πτυχίου της ειδικότητας του διδασκομένου μαθήματος που έχει χορηγηθεί από αναγνωρισμένο Ωδείο ή Μουσική Σχολή της ημεδαπής, προσθέτως δε, για την θέση του καθηγητή, και 5/ετής ευδόκιμος σταδιοδρομία του ως συνθέτου ή διδασκάλου της ίδιας ειδικότητας σε αναγνωρισμένο Ωδείο ή Μουσική Σχολή. Περαιτέρω, λόγω της άρνησης του Υπουργείου Πολιτισμού, στο πλαίσιο της ασκούμενης από αυτό εποπτείας στα ιδιωτικά μουσικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, να αναγνωρίσει ότι οι χορηγούμενοι από τη Σχολή ΒΕΜ του Ωδείου Αθηνών τίτλοι σπουδών πληρούσαν την τυπική προϋπόθεση της προέλευσης από αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα της ημεδαπής, για το διορισμό σε θέση διδακτικού προσωπικού, κατά την ανωτέρω διάταξη του άρθρου 16 του π.δ. 16/1966 (βλ. ΝΣΚ 187/2009), το Ωδείο Αθηνών ζήτησε άδεια λειτουργίας και για τη σχολή αυτή από το ΥΠΠΟΑ, εκδόθηκε δε η υπ' αριθμ. 23341/776/28.3.2008 (Β' 690) σχετική εγκριτική απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού.

19. Ενόψει των ανωτέρω, η μη έγκριση της πρόσληψης του μουσικοδιδασκάλου του ερωτήματος στο εκπαιδευτικό προσωπικό της σχολής ΒΕΜ, λόγω μη θεώρησης του τίτλου σπουδών του (από τη Σχολή ΒΕΜ) από το Υπουργείο Πολιτισμού, δεν είναι σύμφωνη με την έννοια και το σκοπό των διατάξεων των άρθρων 5 παρ. 5 του από 10-11-1936 β.δ. και 16 παρ. 1 του β.δ. 16/1966. Και τούτο, διότι η Σχολή αυτή, ήδη από το έτος 1936, αλλά και κατά το χρόνο φοίτησης του ως άνω μουσικού και έκδοσης του τίτλου σπουδών του, τελούσε, τυπικά και ουσιαστικά (μη συναγομένου του αντιθέτου από το έγγραφο του ερωτήματος και τα στοιχεία που το συνοδεύουν), υπό κρατική εποπτεία ασκούμενη από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας, επιπλέον δε και υπό την εποπτεία της Ιεράς Συνόδου. Συνεπώς ο κατεχόμενος από αυτόν τίτλος σπουδών πληροί την απαιτούμενη από τις σχετικές διατάξεις προϋπόθεση της έκδοσής του από αναγνωρισμένο Ωδείο της ημεδαπής που του επιτρέπει τον

διορισμό του ως διδακτικού προσωπικού σε ιδιωτικό μουσικό εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Απάντηση

20. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, στο ερώτημα που υποβλήθηκε το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Ε') γνωμοδοτεί ομόφωνα ως εξής
Είναι σύνηθες η έγκριση της πρόσληψης σε Μουσικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, διδακτικού προσωπικού το οποίο κατέχει μη θεωρημένους από το ΥΠ.ΠΟ.Α. τίτλους σπουδών, οι οποίοι εκδόθηκαν από την Σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών σε χρονικό διάστημα που η σχολή τελούσε υπό την εποπτεία της Ιεράς Συνόδου και του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, σύμφωνα με τις διατάξεις του α.ν. 182/1936 (Α'433) και του εκδοθέντος σε εκτέλεσή του β.δ. της 10.11.1936 (Α'509).

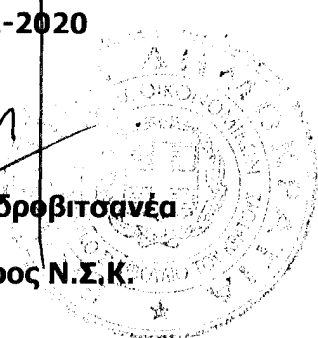
ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 10-2-2020

Η Πρόεδρος

Ματαΐα Ανδροβιτσάνεα

Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Η Εισηγήτρια

Μαρία Οικονόμου

Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.